

Historian kuolinmессu

Vaikka runoilija Viktor Sosnora (s. 1936) saattaisi täydellä syyllä puhua elävän historian todistajan syvällä rintaäänellä, hän ei silti ryhdy muistelemaan menneitä. Monet runoilijat kasvattaneen *samizdatin* sankarillista ja pateettista historiaa kuvataankin lähinnä muistelmien lehdillä. Uusi jälkineuvostolainen *establishment* on astunut ulos kellarista, prenikoilla koristeltujen neuvostoklassikoiden ja liberaalien kuusikymmenlukuisten tilalle ovat tulleet moskovalaiset konseptualistit ja Ryhmä–81, jonka ympärille Leningradin *andegraund*-kulttuuri tiivistyi.

Omakustannekulttuurin kasvattamat runoilijat suhtautuvat menneeseen välinpitämättömästi, heitä kiinnostaa etupäässä nykyhetki. Nykypäivän kirjallinen tilanne muuttaakin myöhäisneuvostoliittolaisen päätöksen ja ylevät ideaalit todelliseksi retroksi: kylmän sodan historia piilotetaan komediaan ja teräviin havaintoihin, oli kyse sitten *Good bye Leninin* ironisesta nostalgista tai Vladimir Sorokinin käsikirjoittaman *Kopeekan* kyynisestä sarkastisuudesta. *Samizdat*-runouden kiistaton mestari Viktor Sosnora on valinnut oman tiensä nykykirjallisuuden tilaan, jossa yleviä tunteita viilennetään monenlaisilla strategioilla, asemisapysymisellä ja säännösteilyllä. Kirjallinen kenttä on jakautunut moniin ryhmiin, joissa kukoistavat niin neuvostoliittolaiset paksut aikakauslehdet kuin 1990-luvulla ilmestyneet uudet julkaisut ja internetissä viljelty sanataide, kitsch ja roskakirjallisuus. Myöhäisneuvostoliittolaisesta *andegraundista* nousseet runoilijat arvostavat edelleen riippumattomuuttaan kirjallisista instituutioista, he ohittavat

Novyi mirin ja *Novoje literaturnoje obozrenijen* kaltaiset lehdet tynnosti. Heidän keinonsa suhtautua historiaan on välttää puolten valitsemista. Nostalgista muistelua välttelevää nykykirjallisuutta määrittää silti utopistinen menneisyys. 1960–80 –lukujen *andegraund* sekä erottaa että yhdistää runoilijoita.

1990-luvulla jokainen kirjailija suhtautui omalla tavallaan neuvostoaikojen epävirallisen kulttuurin painolastiin. Heidän asennoitumisensa nykyhetkeen ja heidän siinä valitsemansa tiet erosivat toisistaan yhtä paljon kuin heidän runousohjelmansa aikaisemmin. Viktor Sosnoran toimintatapa oli ehkäpä kaikkein tehokkain. Kirjailija, joka oli saavuttanut mainetta, joutunut sen jälkeen epäsuosioon ja kokenut kymmenen vuoden kirjoitustauon, kirjoittaa nykyisin historiallista kuolinmессua. Maailma, joka tarvitsee runoilijaa nykyajan äänitorvena, on jo aikaa sitten kadonnut. Suuri utopia, josta runous ammensi oman käyttövoimansa ja energiansa, näytti toteen oman mahdottomuutensa. Uusi todellisuus sen sijaan on käytännönläheinen, sekava ja pikkusieluinen. Sosnora kaipaa takaisin suurten ajatusten aikaan ja halveksii nykypäivän turhuutta, joka muuttaa ihmisen koneeksi ja runoilijan voimattomaksi vanhukseksi.

Suojasään kynnyksellä kirjallisen debyyttinsä tehnyt Sosnora oli menestyksenkäs neuvostokirjailija. Hän kuului David Darin kirjalliseen piiriin, josta olivat lähtöisin “Kaupunkilaiset”-ryhmän (*Gorožane*) jäsenet Boris Vahtin, Vladimir Gubin, Vladimir Maramzin sekä uuskonstruktivistirunoilija Konstantin Kuzminski.

Noina vuosina runous oli julkinen taidemuoto: runoiljat keräsivät salintäydeltä kuulijoita. Sosnora osallistui erääseen kuuluisimmista – runoilijoiden kiertueeseen vuonna 1960 yhdessä Josif Brodskin, Aleksandr Kušnerin, Gleb Gorbovskin sekä muiden kanssa. Hänen runojaan julkaistiin aikakauslehdissä. Vuodesta 1962 hän alkoi julkaista omia runokokoelmia. Sosnoran uusfuturismia voidaan ensinäkemältä verrata Andrei Voznesenskin suojasäälle tyypilliseen avantgardetyyppiseen sankarirunouteen. Kuitenkin leningradilaisen kirjailijan provokatiivisuutta ja hänen suhtautumistaan historiaan voidaan verrata ennemmin Vladimir Majakovskiin; vielä tänäkin päivänä Sosnora toteuttaa täydellä teholla ja järjestelmällisesti aikakausrunoilijan tehtävää, mikä sulkee pois koristeellisuuden tai virallisuuden. Sosnoran runous on henkilökohtaista historian todistamista.

Osa Sosnoran runoista ei voinut virallisesti julkaista, ja siksi *samizdat*-julkaisujen määrä kasvoi rinta rinnan painettujen runokokoelmien kanssa. Vuonna 1964 Leningradin ensimmäisessä epävirallisessa konekirjoituskustantamossa, Boris Taiginin Be-Tassa ilmestyi kokoelma *365 sadetta*. Jatkossa Sosnora yhdisti virallisen kirjallisen elämän omakustanteisiin, kuten monet muut saman sukupolven kirjailijat. Siten työskentelivät Aleksandr Kušner, Vladimir Maramzin, Boris Vahtin ja jopa Josif Brodski, joka karkotuksesta palattuaan yritti jälleen julkaista kokoelmiaan virallisissa neuvostokustantamoissa. Sosnoralta tämä sujui yhtä onnistuneesti, ja hän luovi sujuvasti sekä valtaa pakoilevien että vallanpitäjien suosiossa olevien kirjailijoiden parissa. 1960-luvun lopulla hän kokeili voimiaan proosan alalla, kirjoittaen ensin historiallisia ja mytologiaan perustuvia romaaneja ja sen jälkeen päiväkirjoja. Suurin osa näistä teksteistä julkaistiin vasta perestroikan jälkeen. 1960-luvun lopulta lähtien hän johti myös kirjallista piiriä, josta kasvoi kaksi epävirallisten kirjailijoiden sukupolvea (Gennadi Grigorjev, Tatjana Mneva, Aleksandr Skidan, Valeri Šubinski jne). Neuvostoliiton viimeisinä vuosina Sosnora lakkasi kirjoittamasta ja katosi kirjallisesta elämästä

kymmeneksi vuodeksi.

Hänen paluunsa tapahtui jo täysin uudessa roolissa – myrkyllisenä, ärtyneenä ja raivoisana vanhuksena, djinninä, joka nauttii siitä, että valokeilat kohdistuvat häneen. Runot ovat täynnä sekavia intonaatioita, räikeää naturalismia, nykytodellisuuden kieltämistä, jotka kaikki todistavat täydellisestä sarkastisuudesta ja pettymyksestä kuitenkin unohtamatta sankarillisuutta ja omanarvontuntoa. Sosnoran viimeisin runokokoelma *Huilu ja prosaismeja (Fleita i prozaismy)* on jälleen yksi myöhäinen kunnianosoitus Majakovskille. Kuten Majakovskin kuuluisassa *Selkärankahuilussa* tässäkin kokoelmassa on kyse keikaroivan juhllallisesta hyvästijätöstä runoilijalle ennen kuolemaa. Runollisen innoituksen huilu soi yhä kirkkaammin, vanhuus ja skeptisyys historian muutoksia kohtaan tuovat lisäväriä elämän kankaaseen – nämä ovat päiväkirjamerkintöjä, jotka on kirjoitettu pääasiassa vapaassa mitassa.

Sosnora on hyvä esimerkki runoilijasta, joka seuraa uskollisesti omaa tietään, hän on valinnut oman tapansa suhtautua ympäröivään todellisuuteen ja historiaan. Hän muistaa selvästi *samizdatin* aikakauden ja epävirallisen kulttuurin perinnön, mutta historiallista eeposta tuosta ajasta runoilijalta on turha odottaa.

Venäjän kielestä suomentanut Hanna Ruutu

S t a n i s l a v S a v i t s k i

Kirjoittaja on pietarilainen Pro Arte –instituutin tutkija, joka on kirjoittanut väitöskirjan venäläisestä andegraundista (2002).